

O'zbekiston Turkiya Respublikalari o'rtasidagi siyosiy va madaniy aloqalarning yangi davri

Akbarova Shahzoda Alisher qizi

O'zbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti

Siyosatshunoslik yo'nalishi

3-bosqich talabasi

Annotatsiya: *O'zbekistonda ochiq va pragmatik tashqi siyosatini izchil amalga oshirish hamda belgilangan strategik rejalarning jadal ijrosini ta'minlash maqsadida, O'zbekiston Respublikasining Prezidenti Shavkat Mirziyoyev 2021 yilning dekabr oyida "O'zbekiston Respublikasining Tashqi siyosiy faoliyat konsepsiyasini takomillashtirish taklifini bergan edilar. Mazkur taklif Prezident Shavkat Mirziyoyevning 2020 yil dekabrda Oliy Majlisga qilgan murojaatnomasidan kelib chiqilgan holda amalga oshirildi. O'zbekiston Respublikasining Prezidenti tomonidan tasdiqlangan tashqi siyosat dasturining pragmatik va strategik jihatdan puxta o'ylanganligidadir. Ayni shu jihatlar ishonchli va faol tashqi siyosat olib boradigan hamda barqaror sherik sifatida mamlakatimizning obro'sini mustahkamlashga xizmat qilmoqda.*

Kalit so'zlar: *Xalqaro munosabatlar, so'z erkinligi, tashqisiyosat, ichki siyosat, madaniy hamkorlik,*

“so'nggi yetti-sakkiz yil ichida O'zbekiston Turkiya hukumati bilan yangi bitimlar, shartnomalar tuzib, keng qamrovli strategik sheriklikning yangi bosqichiga ko'tarildi. O'zbekiston bilan Turkiya o'rtasidagi siyosiy-madaniy aloqalarning yangi davri boshlanishini, ikki qardosh xalq vakillari intizorlik bilan ko'tgan edi, desak xato bo'lmaydi. Bu borada Turkiya Respublikasi Prezidenti Rejep Tayyip Erdog'an shunday degan edilar: Uzoq davom etgan sog'inch va ayriliqdan keyin o'z davlatiga va bayrog'iga ega bo'lgan O'zbekiston mustaqilligini tan olgan ilk davlat bo'lganimizdan faxrlanamiz. Toshkent shahrida birinchi elchixonasi Turkiya tomonidan ochilganida

Sovet Ittifoqi davrida Tashqi ishlar vazirligi joylashgan binoning Turkiya elchixonasiga berilganligini O‘zbekistonning ham Turkiyaga alohida mehrining bir nishonasi deb bilamiz. Tarixiy Ipak yo‘lining bardavom bo‘lishiga g‘amxo‘rlik qilib, xalqaro savdo va madaniy hamkorlikning ravnaq topishiga ulkan hissa qo‘shgan Ota yurtimiz O‘zbekiston davlati ko‘hna Turkiston zaminida barpo bo‘lib, jahon tamaddunining shakllanishini belgilab bergan boy siyosiy, iqtisodiy va madaniy tajribaga egadir.2 O‘zbekiston bilan Turkiya o‘rtasidagi savdo va investisiya aloqalari shuningdek, siyosiy madaniy aloqalar sungi yetti, sakkiz yil ichida jadal rivojlanib tomonlama savdo hajmi 2,5 barobarga, qo‘shma shirkatlar soni esa 5 karraga ortgan. Turkiyadan O‘zbekistonga kiritilgan investisiyalar hajmi esa 70 marotabaga ko‘paygan. O‘zbekiston bilan Turkiya o‘rtasidagi siyosiy va madaniy aloqalar borasida, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev shunday degan edilar, “Buyuk ipak yo‘lining chorrahalarida joylashgan yurtlarimiz qadimdan Osiyo, Yevropa va Afrika qit‘alarining karvon yo‘llari tutashgan hududlar sifatida shuhrat qozongan. Hozirda turk qardoshlarimiz bizdan minglab kilometr olisda yashayotgan bo‘lsalar-da, bizlarning tillarimiz va dillarimiz nihoyatda yaqindir. Bizning tarixiy ildizlarimiz bir, bugungi orzu-intilishlarimiz ham mushtarak.” Shunday qilib o‘zaro manfaatlar asosida yo‘lga qo‘yilgan O‘zbekiston bilan Turkiya o‘rtasidagi siyosiy va madaniy aloqalarning ko‘lami keng va rang-barangdir. Eng asosiysi, sungi yetti sakkiz yil ichida yo‘lga qo‘yilgan, hamkorlik ikki qardosh xalqning tub manfaatlaridan kelib chiqib, ular o‘rtasidagi siyosiy hamda madaniy aloqalarning yanada mustahkamlanishiga qaratilganligi bilan o‘ziga xos ahamiyat kasb etadi. Mavzuning o‘rganilganlik darajasi Qisqa muddat ichida mamlakatimizda O‘zbekiston Turkiya o‘rtasidagi siyosiy, madaniy hamda iqtisodiy aloqalarga oid bir nechta ilmiy-tahliliy asarlar yaratildi. Jumladan, A.Alimov, E.Nuriddinov, A.Qirg‘izboyev, Ch.Qo‘charov, M.Rahimov, Q.Rajabov, X.Bekmuratov va boshqa olimlarning kitoblari shular jumlasiga kirad borayotganini mamnuniyat bilan qayd etish mumkin. So‘nggi yillarda ikki, tarjimon, “frilanser”, reportyor, “kopirayter”lar bir nom bilan ataladi – jurnalist! Shu sababdan ham fan nazariyasini

o`rganish, jurnalistikaning mohiyatini tushunish, uning maqsad va vazifalarini to`liq anglab yetish unchalik muhim bo`lmay qolgan. Asosiy g`oya – xabar yetkazish, tanqid va tahlil qilish. Buning uchun kerak bo`ladigan bilim, saviya, mahorat, hayotiy tajriba ko`pincha ikkinchi darajaga tushib qolyaptiki, ba`zan berilayotgan xabarlar na umuminsoniy, na milliy qadriyatlarga mos keladi.

XX-asrning 90-yillar boshida dunyo hamjamiyatida sodir bo`lgan geosiyosiy o`zgarishlar natijasida Markaziy Osiyo mintaqasida bir qator mustaqil davlatlar tashkil topdi. Mustaqil davlatlar o`rtasidagi ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va madaniy sohalarida o`zaro manfaatli hamkorliklar yo`lga qo`yildi. Shuni alohida e`tirof etish kerakki, xalqaro maydonda O`zbekiston Respublikasi o`z milliy manfaatlarini ximoya qilishida, eng avvalo Yevropa hamda Osiyo mintaqasida taraqqiyot bosqichiga ko`tarilgan davlatlar bilan o`zaro manfaatli aloqalar o`rnatishni o`z oldiga maqsad qilib qo`ydi. O`zbekiston davlati mustaqillikka erishgan ilk kunlardan boshlab har tomonlama puxta o`ylangan, izchil tashqi siyosat yuritib kelmoqda. Uning zamirida xalqimizning ko`p asrlik tarixi, madaniyati, an`ana va qadriyatlari, ezgu orzu-intilish va manfaatleri mujassam etilgan. Ayniqsa, so`nggi yetti, sakkiz ichidda kuzatilayotgan o`zgarish hamda jarayonlar, yangicha yondashuv va dadil qadamlar tashqi siyosatimizda yangi sahifa ochilishiga zamin yaratmoqda. Mustaqillik yillarida O`zbekistoninig xorijiy davlatlar bilan siyosiy, madaniy hamkorlik bosqichlari va uning o`ziga xos xususiyatlari, ilmiy-ijodiy asosda urganilib, tahliliy umumlashtirilgan kitoblar, ilmiy maqolalar va boshqa tadqiqot ishlari amalga oshirildi. Ayniqsa, O`zbekiston bilan Turkiya o`rtasidagi siyosiy, madaniy aloqalar tarixchilar, siyosatshunoslar tomonidan atroflicha urganildihamda ularning tadqiqot markazlaridan biriga aylandi.

Istiqlol yillarida O`zbekistonda siyosiy va madaniy sohalar bo`yicha hamkorlik o`rnatishning huquqiy asoslar yaratildi hamda nufuzli xalqaro tashkilotlar, dunyoning turli davlatlari bilan barcha sohalarida o`zaro manfaatli aloqalar o`rnatilib, bir qator ijobiy natijalar qo`lga kiritildi. Jumladan, O`zbekiston Turkiya davlatlari o`rtasidagi

o‘zaro hamkorlik aloqalari ham ikki qardosh xalqlarning tub manfaatlariga xizmat qilishga qaratiladi. Shuni ta’kidlab o‘tish kerakki, Turkiya dunyodagi ilg‘or davlatlar orasida o‘z taraqqiyot yo‘liga ega bo‘lgan, Osiyo va Yevropa qit‘alari tutashgan, iqtisodiy-siyosiy va geostrategik qulay joyda joylashganligi bilan alohida ahamiyat kasb etadi. Bundan tashqari Turkiya davlati, “Biz uchun yaqin do‘st azaliy qadriyatlarimiz uyg‘un bo‘lgan, siyosiy, madaniy hamda iqtisodiy jihatdan sheriklik qilish uchun o‘ziga xos ahamiyatga ega bo‘lgan davlatlardan biridir. Xalqaro munosabatlar tizimi rivojlanishining hozirgi inqiroz bosqichida yetakchi jahon kuchlari o‘rtasidagi raqobat sezilarli darajada kuchaydi. Ikki tomonlama va ko‘p tomonlama munosabatlarni rivojlantirish, global rivojlanishning individual tendensiyalari dinamikasi va ehtimoliy vektorlarini bashorat qilishda uslubiy yondashuvlarni ishlab chiqish shuningdek xalqaro aloqa ishtirokchilari sub’yektivligining tabiati va sifatini aniqlash, tipologiya mezonlarini shakllantirish muammolarini keltirib chiqaradi. Ehtimol, yirik o‘yinchilarning siyosatidagi asosiy bahsli nuqta xalqaro munosabatlarni tashkil etish tamoyillaridir. So‘nggi o‘n yilliklarda bir qator davlatlarning uchinchi mamlakatlarni oldindan belgilab qo‘yilgan muvozanatsiz munosabatlar tizimiga integratsiya qilish bo‘yicha siyosiy yo‘nalishi ayniqsa yaqqol namoyon bo‘ldi va ochiq shakllantirildi. Ayrim xulq-atvor qoidalarini amalda global darajada amalda kuchaytirish tendensiyasi xalqaro huquqning rasmiy normalarining yemirilishiga olib keldi, mamlakatlar o‘rtasidagi munosabatlar iyerarxiyasini qurish asoslarini tubdan o‘zgartirdi va tub kelishmovchiliklarga olib keldi.

Xalqaro hayotdagi bunday tendensiyalar davlatlar o‘rtasidagi munosabatlar mazmunini tubdan boshqacha tarzda tahlil qilishning yanada mazmunli vositalarini ishlab chiqish masalasini ko‘taradi. Ikki an’anaviy davlat o‘rtasidagi muloqotda ularning muloqotdagi sifatli rolini aynan nima belgilaydi? Nima uchun davlatlarning bir-biriga nisbatan rasmiy ravishda bir xil qarorlari butunlay boshqacha haqiqiy ma’noga ega bo‘lishi mumkin? Ushbu tadqiqotda xalqaro aloqaning asosiy sohalarida bir davlatning boshqa davlatga

nisbatan sub'yektivligi (suvereniteti) darajasi bo'yicha munosabatlar sifatini baholashga yondashuv shakllangan.

Yondashuvning asosi IMEMO RAN siyosatshunoslik maktabining bir necha avlodlarining xalqaro siyosiy muammolar, siyosiy bo'shliqlar va xalqaro munosabatlar tuzilishini tahlil qilish bo'yicha ishlanmalaridan iborat. N.N. Inozemseva⁷, V.I. Gantman⁸, I.L. Proxorenkoning asarlari⁹, F.G. Voitolovskiy¹⁰, shuningdek, ushbu maqola muallifi tomonidan o'tkazilgan. Xalqaro munosabatlar o'z ma'nosida faol shaklda yoki yashirin holatda namoyon bo'ladigan ko'plab aloqa turlariga bo'linishi mumkin. Odamlar, ularning guruhlari, butun jamiyat va davlatlar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning xilma-xilligi ma'lum o'lchovlarda - xalqaro aloqa makonlarida amalga oshiriladi. Bundan tashqari, ushbu ko'p o'lchovli o'zaro ta'sir sohalarining o'zaro kesishishi u amalga oshiradigan strategiya va amaliyotda sub'yektning asosiy imperativlarini aniqlashni qiyinlashtiradi.

Masalan, uning iqtisodiy manfaatlariga umuman iqtisodiy vositalar bilan emas, balki ko'pincha harbiy yoki siyosiy-diplomatik vositalar bilan erishish mumkin yoki aksincha. Shu sababli, mafkura ta'sirida ijtimoiy tendensiyalarning sinishi darajasini tahlil qilganda, ushbu tadqiqot xalqaro ijtimoiy iqtisodiy munosabatlarning bir qator umumlashtirilgan eng muhim turlariga asoslanadi. Mafkuraviy-psixologik makon Ulardan birinchisi mafkuraviy va psixologik. Buyuk geografik kashfiyotlar davridan to Internetning global tarqalishigacha bo'lgan bir necha asrlar davomida turli madaniyatlar va qit'alar xalqlari o'rtasidagi munosabatlarning bosqichma-bosqich ko'payishi jarayoni universal axborot makonini parchalanish va tarqoqlik holatidan boshqa sifatga o'tkazdi - birlik va jamoa Ma'lumot uzatish vositalari evolyusiyasining hozirgi bosqichi nafaqat turli mamlakatlar o'rtasidagi gorizontaal aloqalarni kattalik tartibida mustahkamladi: jamiyatlar o'rtasidagi ijtimoiy-psixologik jarayonlarning sabab-natijaviy aloqasi ortdi, hatto geografik omilning ahamiyatini tenglashtirdi. ajralish. Mafkuraviy-psixologik makon hamjamiyatining zamonaviy sifati ba'zi

mamlakatlarning boshqalarida ijtimoiy ong jarayonlariga maqsadli ta'sir qilishning fundamental imkoniyatlarini yaratadi. Bundan tashqari, davlatlararo munosabatlar tekisligida xorijiy jamiyatlardagi mafkuraviy va psixologik tendensiyalarga ta'sir qilish kontragent davlat tomonidan qaror qabul qilish shartlariga bilvosita ta'sir ko'rsatish shakli bo'lib xizmat qilishi mumkin. Kamida uchta o'xshash shaklni ajratish mumkin. Ulardan birinchisi, aniq maqsadli harakatni amalga oshirish, hozirgi paytda muayyan vaziyatni o'zgartirishga qaratilgan qisqa muddatli jamoatchilik safarbarligini rag'batlantirishdir. Bunday vaziyatlarni o'rganishda asosiy narsa sabab (sabab-oqibat munosabatlari) mavjudligini aniqlash va ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlar tufayli yuzaga kelgan to'plangan ijtimoiy kayfiyat miqdorini o'zgartirishga tashqi yordam berishga urinishlar samaradorligini aniqlashdir. jamoaviy travmatik tajriba yoki boshqa holatlar, masalan, ommaviy harakatlar, noroziliklar, saylovlarda ovoz berish. Ushbu jarayonning situasion xususiyatini, ya'ni uning boshlanishi va tugashini, hech bo'lmaganda, bir vaqtning o'zida bir vaqtning o'zida koordinata qiladigan odamlarning bir avlodining hayoti bilan cheklanishini hisobga olish muhimdir. , birlik va ijtimoiy rollarning umumiy tushunchasi bilan bog'langan. Ikkinchi shakl raqibning hozirgi vaziyatni idrok etishini, uning dunyo haqidagi rasmini buzishni o'z ichiga oladi. O'z vaqtida olingan ma'lumotlar shaxs yoki ijtimoiy guruhning situasion xatti-harakatlarini belgilaydi. Ta'sir qilish ob'yektiga qarab, uzatilgan yoki buzilgan ma'lumotlarning sifati aniqlanadi. Ta'sirning uchinchi va eng asosiy shakli - dunyoqarashning o'zgarishi. Bu allaqachon uzoq muddatli demografik tendensiyalar va ma'lum bir ijtimoiy ahamiyatga ega mavzu bo'yicha (masalan, tarixiy voqealar, hokimiyatga munosabat tamoyillari yoki kelajak haqidagi g'oyalar) bo'yicha sintezlangan qarashlarni ongli ravishda birlashtirish qiyinligi bilan bog'liq. odamlar doirasi. Bundan tashqari, ma'lum bir mafkuraviy munosabatlarning mustahkamlanish sifati ularning ma'lum bir jamiyatda avlodlar o'zgarishi bilan o'z-o'zini takrorlash bilan Belgilanadi Butun avlodlar o'rtasida muayyan xulq-atvor namunalari yoki qadriyatlar qoidalarini mustahkamlashning eng muhim omillaridan biri bu milliy yoki xalqaro siyosiy hayotdagi voqea yoki jiddiy

o'zgarish jarayoni (masalan, SSSRning qulashi, birinchi odamning kosmosga parvozi, pandemiya, urush).

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent: “O'zbekiston”, 2023. – B. 76.
2. Mirziyoyev Sh.M. “Erkin va farovon demokratik O'zbekistondavlatini birgalikda barpo etamiz”. – Toshkent: “O'zbekiston”, 2016. – B. 56.
3. Mirziyoyev Sh.M. “Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz”. – Toshkent: “O'zbekiston”, 2017. – B. 488.
4. 2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha harakatlar strategiyasi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947-sonli Farmoni.
5. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil istiqbollariga bag'ishlangan majlisidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining nutqi. // Xalq so'zi gazetasi. 2017 yil 16 yanvar, №11.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2016 yil 18 oktyabrdagi Islom hamkorlik tashkiloti Tashqi ishlar vazirlari kengashi 43-sessiyasining ochilish marosimidagi nutqi. Toshkent 2016. O'zbekiston Milliy axborot agentligi (O'zA) sayti.
7. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini mard vamolijanob xalqimiz bilan birga quramiz. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning O'zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga

bag‘ishlangan Oliy Majlis palatalarining qo‘shma majlisidagi nutqi. “Xalq so‘zi”,
15/12/2016/ O‘zbekiston Milliy axborot agentligi (O‘zA) sayti.